

કાપણી સમયે જીરૂના ભાવનો વરતારો -૨૦૨૨

ભારત જીરૂનો મુખ્ય ઉત્પાદક અને વપરાશકર્તા દેશ છે. ભારતની સાથે જીરૂનું ઉત્પાદન મુખ્યત્વે સીરિયા, ઈરાન, તૂર્કી, ચાઈના તેમજ લેટીન અમેરીકામાં થાય છે. વિશ્વમાં જીરૂના કુલ ઉત્પાદનના ૭૦% જેટલું ઉત્પાદન ભારતમાં થાય છે. ભારતમાં જીરૂનું ઉત્પાદન માર્ચ-એપ્રિલમાં બજારમાં આવે છે જ્યારે સમગ્ર વિશ્વમાં તે જૂન-જુલાઈ મહિનામાં આવે છે. આમ, આંતરરાષ્ટ્રીય બજારમાં જીરૂ માટે ભારત આગવું સ્થાન ધરાવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ દરમિયાન ભારતમાં જીરૂનું કુલ વાવેતર ૧૨.૪૧ લાખ હેક્ટરમાં થયેલ અને ૮.૫૭ લાખ ટન ઉત્પાદન મળેલ જે વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦ માં ૯.૧૨ લાખ ટન હતું અને વાવેતર વિસ્તાર ૧૨.૭૬ લાખ હેક્ટર નોંધાયેલ.

વિશ્વમાં ભારત જીરૂની કુલ નિકાસ ના ૮૧ ટકા હિસ્સા સાથે મુખ્ય નિકાસકર્તા દેશ છે. વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦માં ભારતમાંથી જીરૂની નિકાસ ૨.૧૪ લાખ ટન હતી જે વધીને ૨૦૨૦-૨૧માં ૨.૯૯ લાખ ટન થયેલ. ચીન ભારતીય જીરૂનો મુખ્ય આયાતકર્તા દેશ છે. ચાલુ વર્ષમાં ચીન દ્વારા ભારતીય જીરૂની નિકાસ માટેના અવરોધક પરિબલો જેવાકે પાકમાં જંતુનાશકોના અવશેષો વગેરે પરિમાણો હળવા કરેલ છે આમ, આંતરરાષ્ટ્રીય બજારમાં જીરૂની માંગ વધવાની સંભાવના છે.

ભારતના ગુજરાત અને રાજસ્થાન જીરૂના મુખ્ય ઉત્પાદનકર્તા રાજ્યો છે, જેમાં ગુજરાત જીરૂના કુલ ઉત્પાદનમાં લગભગ ૫૦ ટકા હિસ્સો ધરાવે છે. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમિયાન ગુજરાતમાં જીરૂનો વાવેતર વિસ્તાર ૨.૮૯ લાખ હેક્ટર નોંધાયેલ જે વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં ૪.૭૪ લાખ હેક્ટર હતો. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં જીરૂનું ઉત્પાદન ૨.૩૭ લાખ ટન થવાની સંભાવના છે, જે વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં ૩.૯૯ લાખ ટન હતું. ચાલુ વર્ષે જીરૂના વાવેતરમાં પાછલાં વર્ષની તુલનામાં ૩૯% જેટલો ઘટાડો જોવા મળ્યો છે. આનું કારણ, વર્ષ ૨૦૨૧માં જીરૂનો સ્થિર ભાવ અને રાઈ જેવા અન્ય ખાધ્ય તેલના ભાવોમાં તીવ્ર ઉછાળાને લીધે ચાલુ શિયાળુ સીઝનમાં, ખેડૂતો જીરૂ માંથી રાઈની ખેતી તરફ વળ્યા છે.

જીરૂનો ભાવ માર્ચ-૨૦૧૯માં રૂ. ૨૮૮૨ પ્રતિ ૨૦ કિ.ગ્રા. હતો જે માર્ચ ૨૦૨૦માં ઘટીને રૂ. ૨૫૬૮ પ્રતિ ૨૦ કિ.ગ્રા. થયેલ અને તે ભાવ આગળ જતાં માર્ચ-૨૦૨૧માં વધારે ઘટીને રૂ. ૨૪૫૨ પ્રતિ ૨૦ કિ.ગ્રા. થયેલ. આનું મુખ્ય કારણ કોરોના મહામારીના કારણે ધરેલું માંગ અને નિકાસ પર થયેલ વિપરીત અસર છે. હાલમાં, ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૨માં જીરૂની ઊંચી માંગ અને ઓછા પુરવઠાને લીધે તેના ભાવ ગુજરાતના વિવિધ બજારોમાં રૂ. ૩૩૦૦ પ્રતિ ૨૦ કિ.ગ્રા. જેટલા પ્રવર્તમાન છે. આમ, ઓછા વાવેતર વિસ્તારને

કારણે ઓછા ઉત્પાદનની સંભાવના અને બજારમાં વધુ માંગના લીધે જીરૂના ભાવ ટુંકા થી મધ્યમ સમયગાળા દરમ્યાન ઊંચા રહેવાની શક્યતા છે.

ઉપરોક્ત અહેવાલોને ધ્યાનમાં લઈ, સેન્ટર ફોર એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટ ઈન્ટેલીજન્સ, નાહેપ-કાસ્ટ પ્રોજેક્ટ, આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદની સંશોધન ટીમે ગુજરાતના ઊંચા માર્કેટ ચાર્ડના ગત ૧૭ વર્ષોના જીરૂના માસિક ભાવોનું વિશ્લેષણ કરેલ જેનાં તારણ પરથી અનુમાન છે કે જીરૂનો ભાવ માર્ચ-એપ્રિલ, ૨૦૨૨ માં રૂ. ૩૧૨૦ થી ૩૬૦૦ પ્રતિ ૨૦ કિ.ગ્રા. (રૂ. ૧૫૬૦૦ થી ૧૮૦૦૦ પ્રતિ ક્વિન્ટલ) રહેવાની સંભાવના છે. આમ, ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લઈને, ખેડૂતભાઈઓ જીરૂના વેચાણ તેમજ સંગ્રહ અંગેનો નિર્ણય પોતાની રીતે લઈ શકે છે.

નોંધ: આંતરરાષ્ટ્રીય કિંમતોમાં ફેરફાર, નિકાસ અથવા આયાત પ્રતિબંધો વગેરે જેવા કોમોડિટી બજારોમાં નવા પરિવર્તનો ને કારણે આગાહી કરેલા ભાવો કરતાં વાસ્તવિક ભાવોમાં ફેરફાર થઈ શકે છે. ભાવોનો આ અંદાજો ઐતિહાસિક માસિક ભાવોનું વિશ્લેષણ અને આંકડાકીય મોડેલોના તારણ પરથી કરેલ છે તેથી વાસ્તવિક બજાર ભાવ અને આગાહી કરેલા ભાવ સમાન ન પણ રહી શકે.